

Sygn. akt I KK 373/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący)

SSN Barbara Skoczowska (sprawozdawca)

SSN Paweł Wiliński

Protokolant Jolanta Włostowska

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 23 listopada 2022 r.,

w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w sprawie **P. G.**,

wobec którego umorzono postępowanie o przestępstwo z art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa,

kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich, na korzyść,

od wyroku Sądu Powiatowego w N. z dnia 11 września 1964 r., sygn. akt Kp 215/1964,

**1. uchyla zaskarżony wyrok i uniewinnia P. G. od popełnienia
zarzucanego mu czynu,**

2. obciąża Skarb Państwa kosztami procesu w sprawie.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Grodzisku Wielkopolskim postanowieniem z dnia 5 listopada 2021 r., sygn. akt II Ko 44/21, odtworzył zniszczone akta w zakresie

wyrok Sądu Powiatowego w N. z dnia 11 września 1964 r., sygn. akt Kp 215/1964. Z postanowienia Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim wynika, że Sąd Powiatowy w N. wyrokiem z dnia 11 września 1964 r., sygn. akt Kp 215/1964, na podstawie art. 5 ust. 1 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii (Dz. U. z 1964 r. nr 27, poz. 174), umorzył wobec oskarżonego P. G. postępowanie o to, że:

„od bliżej nieustalonego czasu do dnia 6 kwietnia 1964 r. na terenie województwa [...] i w innych województwach brał udział w zdelegalizowanym związku pod nazwą «Świadków Jehowy», którego istnienie, ustrój i cel działalności miały pozostać tajemnicą wobec władz państwowych, pełniąc w nim funkcję kierowniczą - sługi obwodu”,

tj. przestępstwo z art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa (Dz. U. Nr 30. poz. 192 z późn. zm.).

Wyrok Sądu Powiatowego w N. nie został zaskarżony przez strony i uprawomocnił się w dniu 19 września 1964 r.

Kasację od powyższego wyroku wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, zaskarżając go w całości na korzyść oskarżonego P. G., zarzucając:

„rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, to jest art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz.U. Nr 30, poz. 192 z późn. zm., dalej: m.k.k.), poprzez umorzenie postępowania wobec oskarżonego P. G. na mocy art. 5 ust. 1 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii (Dz.U. z 1964 r. Nr 27, poz. 174), pomimo iż jego przynależność do wspólnoty religijnej «Świadkowie Jehowy» i pełnienie w niej funkcji sługi obwodu nie wyczerpywało znamion występkę z art. 36 m.k.k.”.

Podnosząc powyższy zarzut, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Powiatowego w N. z dnia 11 września 1964 r., sygn. akt Kp 215/1964, i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się oczywiście zasadna, wobec czego podlegała uwzględnieniu na posiedzeniu w trybie opisanym w art. 535

§ 5 k.p.k.

Na wstępie należy wskazać, że zgodnie z art. 36 m.k.k. zarzucane oskarżonemu przestępstwo, za które groziła kara więzienia, polegało na braniu udziału w związku, którego istnienie, ustrój albo cel miało pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej. W realiach sprawy chodziło o przynależność do wspólnoty religijnej „Świadków Jehowy” oraz pełnienie w niej funkcji sługi obwodu. Trafnie wskazał skarżący, że umorzenie postępowania przeciwko oskarżonemu P. G. na podstawie art. 5 ust. 1 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii świadczy o przypisaniu mu odpowiedzialności za czyn z art. 36 m.k.k. Umorzenie w trybie opisanym w dekrete było bowiem możliwe, jeżeli z okoliczności sprawy o przestępstwo określone w art. 3 wynikało, że należałoby za nie orzec karę, która uległaby darowaniu. Oczywiste jest, że możliwość wymierzenia kary sprawcy zakłada uprzednie przesądzenie o jego winie.

Tymczasem, jak zasadnie wywiódł Rzecznik Praw Obywatelskich, oskarżony P. G. nie popełnił przestępstwa z art. 36 m.k.k. Tym samym powinien on być uniewinniony od zarzucanego mu czynu. Uznaje się, że przynależność do tej wspólnoty i prowadzona w jej ramach działalność religijna, nie wyczerpuje żadnego ze znamion przestępstwa określonego w art. 36 m.k.k. (por. np. wyroki SN: z dnia 17 marca 2021 r., sygn. akt V KK 70/21; z dnia 14 czerwca 2013 r., sygn. akt IV KK 146/13, z dnia 27 stycznia 2011 r., sygn. akt II KK 142/10; z dnia 9 listopada 2004 r., sygn. akt III KK 235/04; z dnia 27 września 2000 r., sygn. akt II KKN 160/00).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest bowiem pogląd, zgodnie z którym pojęcie „związek” w rozumieniu art. 36 m.k.k. nie obejmuje zbiorowości wyznaniowej „Świadkowie Jehowy” ze względu na charakter tej wspólnoty. Wspólnota o charakterze religijnym – oparta zatem nie na więzi organizacyjnej, ale właśnie religijnej – nie powinna być rozumiana jako „związek” w rozumieniu prawa karnego (zob. np. wyrok SN z dnia 10 sierpnia 2006 r., sygn. akt III KK 31/06).

Niezależnie od powyższego, na co również zwrócił uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich, nie sposób zasadnie twierdzić, jakoby istnienie wspólnoty „Świadków Jehowy”, albo też jej cel lub ustrój, miał pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej. Jak zauważono w orzecznictwie Sądu Najwyższego, już po odmowie rejestracji wspólnoty religijnej „Świadków Jehowy” decyzją Urzędu do

Spraw Wyznań z dnia 2 lipca 1950 r., czyniono starania o uregulowanie sytuacji prawnej w celu umożliwienia swobodnego wyznawania religii. Pozwala to na przyjęcie, że zarówno istnienie, jak i forma działalności tej wspólnoty, polegające na publicznym głoszeniu zasad wiary, nie mogło stanowić dla ówczesnych władz państwowych tajemnicy. Utrzymanie w tajemnicy miejsc odbywania praktyk religijnych należało zaś uznać za motywowane wyłącznie obawą członków wspólnoty przed represjami ze strony państwa (zob. wyrok SN z dnia 17 marca 2021 r., sygn. akt V KK 70/21).

Warto również zauważyć, że regulacja wprowadzona do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. - Prawo o stowarzyszeniach w drodze dekretu z dnia 5 sierpnia 1946 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach, określająca status związków religijnych prawnie nieuznanych, była sprzeczna nawet w ówczesnych warunkach ustrojowych i prawnych z obowiązującą zasadą wolności sumienia i wyznania (por. m.in. wyroki SN: składu 7 sędziów z dnia 12 stycznia 1995 r., sygn. II KRN 232/94; z dnia 9 maja 2006 r., sygn. IV KK 104/06).

W związku z powyższym zasadny w stopniu oczywistym był zarzut rażącej obrazy prawa materialnego w sprawie przeciwko P. G., bowiem ani przynależność do wspólnoty religijnej „Świadków Jehowy”, ani pełnienie w niej funkcji, nie mieściły się w zakresie regulowanym przepisem karnym art. 36 m.k.k. Z tego względu należało oskarżonego P. G. uniewinnić od zarzucanego mu czynu.

O ponoszeniu przez Skarb Państwa kosztów procesu w sprawie orzeczono na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze, orzeczono jak w sentencji wyroku.

[as
a!]